

ÇÖKMÜŞ SİSTEMİN İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ YASASI

Tevfik Güneş
İşçi Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı

TBMM'de 20 Haziran 2012 tarihinde kabul edilen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ülkemizde bu alanda yaşanan olumsuzlukların giderilmesinde etkili olabilecek midir? Yoksa küresel kapitalist ilişkilere eklenmiş sermayenin rekabet ve birikim sürecinde avantaj sağlayacak yeni birikim modeline uygun bir düzenleme mi olmuştur?

Yasanın kendisini teknik bir incelemeden geçirmek yerine, sınıf ilişkileri açısından ele aldığımızda; kamusal bir hizmet anlayışıyla, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltmak ve sonrasında ortadan kaldırmak hedefiyle çıkarılmış bir yasa olmaktan uzak olduğunu görüyoruz. Alanın kendisini piyasaya açan; meslek oda ve birliklerini piyasanın birer aktörü haline getiren; sendikal yapıların müdahale olanaklarını neredeyse yok denecek bir düzeye çeken; taşeron ve güvencesizlik zemininde yükselen; yeni birikim rejiminin gereklerine uygun bir yasa ortaya çıkarılmıştır.

Buradan hareketle, ülkemizde detaya girmeden bir sistem değerlendirmesi yapıldığında işçi sağlığı ve güvenliği (İSG) sisteminin işlemez olduğu, dolayısıyla çökmüş bir yapı karşımıza çıkmaktadır.

2005 yılında Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi kurulması öncesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (ÇSGB) yaptığı sistem değerlendirmesine ilişkin son taslak metinde, sistemin 28 temel göstergesinden 17'si işlemez durumda olduğu saptanmıştır.

Bu çerçevede bakıldığında, ülkemiz ölümlü iş kazalarında Avrupa'da birinci, dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. 1946'dan 2011 yılına kadar "iş kazaları" sonucu ölen işçi sayısı 59 bin 300'e ulaşmış durumdadır. Her yıl ortalama 1072 işçi hayatını kaybetmiştir.

155 ve 161 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri 2004 yılında kabul edildiğinden bugüne iş kazası sayısı 75 bin civarında seyretmektedir. Meslek hastalıkları sayısı ise ortalama 500 civarında gerçekleşmektedir.

Oysa kabul edilmiş uluslararası normlara göre, çalışan nüfusun binde 4'ü ile 12'si arasında bir oranda meslek hastalığı vakası yaşanması gerekmektedir. Yani minimum düzeyde tulsada dahi, 60 ila 180 bin arasında bir rakama tekabül etmektedir.

Görüldüğü üzere, rakamların dili, ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan sorunların kabul edilemezliğini bize göstermektedir. Ayrıca kalıcı iş göremezlik rakamları da burada yer almamaktadır.

Sistemdeki Çöküşün Göstergeleri

Sistemin çökmüşlüğünü bize gösteren işlemez parametrelere baktığımızda:

- İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin gelişkinliğinin yokluğu
- Ortam ölçümlerinin neredeyse yok denecek düzeyde olması
- İş yeri hekimliği ve iş güvenliği hizmetlerinin yokluğu ya da yetersizliği
- Danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin yokluğu ya da yetersizliği
- Meslek hastalıkları tanı sisteminin yokluğu ve meslek hastalıkları hastanelerinin yetersizliği.
- Mevzuat yapısının dağınıklığı.
- Veri toplama, denetim ve yaptırımların istenilen mevzuat düzenlemelerinin yokluğu.

6331 sayılı yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası yukarıda tespit edilmiş temel sorunları ortadan kaldıran, yeni bir sistem önerisi getiren bir düzenleme mi yapmıştır? Elbette kocaman bir Hayır...

İş Kazalarının Ardındaki Gerçekler

Yasa çıkmadan önce Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyinde kabul edilen 2006-2008 ve 2009-2013 ulusal eylem planlarına bakıldığında da o tarihten bugüne hedefler konusunda hiçbir gelişmenin yaşanmadığı görülecektir.

Gerçekte iş kazaları ve meslek hastalıklarının tamamı engellenebilecek durumdadır.

ÇSGB'nin İSG alanında yaptığı düzenlemeler, soruna ne kadar iyi niyetle yaklaşılsa bile, ne yazık ki ülkemizde kötü tablonun ortadan kaldırılmasına ve çalışanların sağlıklı ve güvenli ortamda üretim yapmalarını sağlamaya yetecek güçte değildir.

Bütün bu tercihler sistemli bir ideolojik ve ekonomik yan taşımaktadır: İşverenlerin küresel kapitalist

sistemde rekabet edebilmeleri ve birikim sağlayabilmeleri açısından ucuz işgücü ve düşük işletme maliyetleriyle üretim yapabilmelerini pekiştiren niteliktedir.

Davutpaşa, Tuzla, Bursa, Balıkesir, Zonguldak, Ostim, Elbistan, Eskişehir’de yaşanan kazalar bu çökmüş sistemin sonucudur. Bir yandan piyasaya açılan bir İSG yapılanması, diğer yandan örgütlenmeleri anti-demokratik olarak engellenen sendikaların elinin kolunun bağlanması, meslek oda ve birliklerinin piyasanın aktörleri haline getirilmesi üzerinde düşünmek gerekmektedir.

Örneğin Zonguldak’taki metan gazı patlamasına bakalım: Taşeronlaştırılmış bir maden üretimi sistemi... İSG yapılanmasının bütünlüğü bozulmuş, denetim ortadan kalkmış ve daha fazla üretim anlayışı egemen kılınmış durumda. Taşeronlaşma ve güvencesiz çalışma ilişkileri devlet ve sermaye ilişkisiyle temel birikim politikası olmuştur.

Son dönem Afşin-Elbistan, Adana, İstanbul-Esenyurt facialarına bakıldığında taşeronlaşmanın İSG sisteminin bütüncül politikalarını ve merkezi müdahale olanaklarını nasıl ortadan kaldırdığını ve parçalanmışlığı bize göstermektedir. 6331 sayılı Yasa incelendiğinde şekli bir bütünlüğün sağlanmaya çalışıldığını bize göstermektedir. Hizmet alımı yasasının temel ruhudur.

İstihdam Stratejisi Korkutuyor

İSG alanında hal böyleyken, çok uzak olmayan bir gelecekte İstihdam Stratejisi bağlamında gerçekleştirilmesi düşünülen düzenlemeler, doğrudan iş sağlığı ve güvenliği alanındaki uygulamaları etkileyecektir. Bunlara kısaca bakmak gerekirse; çalışanları 4 alanda güçlü bir saldırı beklemektedir:

Kıdem tazminatının kaldırılması, esnek çalışmanın bütün biçimleri, özel istihdam büroları ve asgari ücretin bölgesel düzeyde uygulanması...

Bu düzenlemelerin vücut bulması halinde, İSG alanında yaşanan olumsuzlukların çok daha kötüye gideceğini söylemek hiç de abartı olmayacaktır. Çalışma ilişkilerinde çok temel değişiklikler anlamına gelecek olan yasal değişiklikleri gerçekleştirmeyi üzerinde yükseldiği sınıfın ihtiyaçlarını karşılamak için kafaya koymuş bir siyasal yapının, İSG alanını çalışanların lehine ve kamusal bir anlayışla ele almayacağını herkesin bilmesi gerekir.

Sermaye açısından iş sağlığı ve güvenliğinin ekonomi-politiği, rekabet ve birikime engel olmamasıdır. Ama aynı zamanda, kendisinin rekabet ve birikimin sağlanabileceği piyasa ilişkileri içinde yer almasıdır.

3 Eksenli Mücadele

Sonuç olarak;

Yaşanan süreci, çalışanlar için mutlak olarak yaşanması gereken bir süreç olarak ele almak, tamamen kadercı, boğun eğen ve teslim olan bir anlayışla malul olma anlamını taşır. Bu sürecin tersine çevrilmesi mümkün ve olanaklıdır. Bunu gerçekleştirebilmek içinse ilk adım olarak belirli görevlerin ele alınması sağlanmalıdır:

Birincisi, sendikal hareketin kendi örgütlenmesinin önündeki engelleri kaldırmak ve işletme düzeyinde etkin bir rol oynayabilmek için samimi bir mücadele vermesinin zorunluluğunun yanı sıra İSG alanını temel örgütlenme alanı olarak ele almalarını sağlayacak bilincin geliştirilmesi çabası içine girilmelidir.

İkincisi, taşeron ve güvencesiz üretim sisteminin tamamen yasaklanması ve/veya ciddi denetim ve sınırlama getirilmesi için yine samimi, etkin bir mücadele çabasının ortaya konulmasıdır.

Üçüncüsü, sağlık, güvenlik ve çevreyle ilgili özerk-demokratik bir kurumsal yapının sendikalar, meslek oda ve birlikleri ve üniversiteler ile oluşturulması politikasının yaratılması ve ısrarcı bir çabanın gösterilmesi gerekmektedir. ■

